

Klaar voor het christelijk voortgezet onderwijs?

Onderzoek bij lerarenopleidingen over beroepsidentiteit

VERANTWOORDINGSDOCUMENT

Jisca Hokke & Sjoerd Peters

Titelpagina

Titel	Klaar voor het christelijk voortgezet onderwijs? – onderzoek bij lerarenopleidingen over beroepsidentiteit
Auteurs	Jisca Hokke en Sjoerd Peters
Naam begeleider	Mevr. drs. C. de With
Naam hogeschool	Christelijke Hogeschool Ede
In opdracht van	Besturenraad Centrum voor Christelijke Onderwijs
Begeleiding vanuit Besturenraad	Dhr. D. den Bakker MBA-ME
Datum	Augustus 2013

Woord vooraf

Voor u ligt een verantwoording van wat wij hebben ondernomen om tot de beantwoording van onze hoofdvraag te komen. Wij hopen op deze manier inzichtelijk te maken hoe wij te werk zijn gegaan.

Jisca Hokke
Sjoerd Peters

Inhoudsopgave

Titelpagina	2
Woord vooraf	3
1. Projectplan	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Probleem en doelstelling	7
1.3 Projectresultaten	8
1.4 Activiteiten	8
1.5 Tijd	9
1.6 Geld/uren	18
1.7 Kwaliteit	18
1.8 Communicatie	19
1.9 Organisatie	19
2. Beoordelingsformulieren	20
3. Bewijsstukken communicatie	23
4. Gelabelde interviews	26
5. Popularisering	27
5.1 Samenvatting	27
5.2 Artikel	27

1. Projectplan

Projectopdracht: Scholing lerarenopleidingen met betrekking tot werken in christelijk voortgezet onderwijs

Versie : 6

Datum : 15-07-2013

Auteur : Sjoerd Peters en Jisca Hokke

Opdrachtgever : Besturenraad Centrum voor Christelijke Onderwijs o.l.v. dhr. D. den Bakker

1.1 Aanleiding

In mei 2012 zijn dhr. D. den Bakker (directielid Besturenraad) en dhr. R. van Swetselaar (Identiteit & Kwaliteit en Godsdienst Leraar op de Christelijke Hogeschool in Ede) in gesprek gegaan over de mogelijkheid om te komen tot een curriculum binnen de lerarenopleidingen, dat leraren voorbereidt op het werken op een christelijke school voor voortgezet onderwijs. Om les te geven in het christelijk basisonderwijs is er bijvoorbeeld al een 'Diploma Christelijk Basis Onderwijs' te behalen. De aanleiding van dit gesprek zijn de bevindingen van Identiteit & Kwaliteit platform, zij hebben geconstateerd dat veel scholen voor voortgezet onderwijs nadenken over hoe leraren te informeren over het eigene van christelijk voortgezet onderwijs.

Na dit gesprek heeft er een bijeenkomst plaatsgevonden waar vertegenwoordigers van verschillende scholengemeenschap bij betrokken waren, te noemen: dhr. H. van Leeuwen (Gereformeerde Scholengemeenschap Randstad), dhr. W. Drenth (Christelijke Scholengemeenschap het Noordik Almelo), dhr. R. van Swetselaar, dhr. P. Boersma (Besturenraad), dhr. D. den Bakker en mevr. J. Vos (stagiair van D. den Bakker). Naar aanleiding van deze bijeenkomst is de conclusie geformuleerd dat het de moeite waard wordt gevonden om de bovenstaande gedachte verder te verkennen.

Uit bovenstaand initiatief is er een werkgroep ontstaan, met als werktitel: 'DCVO' (Diploma Christelijk Voortgezet Onderwijs, naar analogie van het Diploma Christelijk Basis Onderwijs; DCBO). In dit projectplan zullen we voortaan spreken over DCVO, het is echter een werktitel en we weten nog niet wat het resultaat van deze werkgroep zal zijn. Deze werkgroep heeft als doel om te onderzoeken of er behoefte is aan een curriculum ten behoeve van de vorming voor een christelijke beroepsidentiteit voor docenten die (gaan) werken op christelijke scholen voor voortgezet onderwijs.

Via een mail van de CHE werden wij op de hoogte gesteld van de mogelijkheid om als afstudeerproject mee te werken aan het onderzoek van DCVO, waar we ons vervolgens voor hebben opgegeven. Hierbij zou het gaan om een onderzoek naar wat lerarenopleidingen op dit moment doen aan voorbereidende activiteiten voor docenten, die werken aan christelijke scholen voor voortgezet onderwijs. Vervolgens hebben we een verkennend gesprek gevoerd met dhr. D. den Bakker en besloten we om aan het onderzoek mee te werken. In gesprek met dhr. R. van Swetselaar, mevr. C. de With, dhr. D. den Bakker en de aanwezige informatie van de werkgroep DCVO zijn we tot een voorstel gekomen wat aansluit op de twee andere onderzoekslijnen binnen de werkgroep.

De werkgroep DCVO kent drie onderzoekslijnen:

De eerste onderzoekslijn wordt uitgevoerd door dhr. D. den Bakker, met mevr. J. Vos als stagiair. De probleemstelling die onderzocht wordt is: “Wat hebben docenten gemist tijdens hun opleiding qua identiteit, hoe zijn ze daar mee omgaan en welk vervolg ze graag zouden willen zien?”

Op de tweede onderzoekslijn vindt een onderzoek plaats naar de lerarenopleidingen. Het verzoek van de werkgroep is om te inventariseren wat er al gedaan wordt op de lerarenopleidingen aan vorming van de christelijke beroepsidentiteit voor aankomende docenten en of er behoefte is aan een hogeschool breed curriculum waar een Diploma Christelijk Voortgezet Onderwijs voor te behalen is. Eerder in deze aanleiding werd er gesproken over ‘voorbereidende activiteiten voor docenten die gaan werken aan christelijke scholen voor voortgezet onderwijs’. Wij hebben, met het oog op de literatuur en het kaderen van ons onderzoek, gekozen voor de begrippen ‘beroepsidentiteit’ en ‘vorming’. Dat zijn begrippen waar zowel het beroep als de identiteit als de ontwikkeling daarvan benoemd worden. Deze begrippen geven ons ruimte om zowel op orthodox christelijke als algemeen christelijke of openbare lerarenopleidingen in gesprek te gaan. Beroepsidentiteit is namelijk een begrip dat terugkomt in de generieke kennisbasis voor leraren¹ en waar alle lerarenopleidingen dus op een bepaalde manier gestalte aan dienen te geven. Op welke wijze dat gebeurt, in hoeverre dit christelijk gekleurd is en of er behoefte is aan een christelijk curriculum op dit gebied, kan vanuit deze benadering helder besproken worden.

Doordat we tegelijkertijd met de eerste lijn zijn begonnen en de derde nog van start moest gaan waren deze gegevens voor ons niet beschikbaar. Vandaar dat het niet mogelijk is om aan de hand van deze gegevens de relevantie of behoefte te tonen aan lerarenopleidingen van een curriculum voor vorming van een christelijke beroepsidentiteit (en mogelijk een Diploma Christelijk Voortgezet Onderwijs). Daarom zullen we eerst vanuit de literatuur een onderzoek doen naar wat een docent typeert die werkt op een (christelijke) school voor voortgezet onderwijs. Vervolgens gaan we in gesprek met de lerarenopleidingen om te ontdekken wat er op dit moment gedaan wordt aan vorming van (christelijke) beroepsidentiteit. We hebben er voor gekozen om eerst te kijken naar een algemene beroepsidentiteit voor het werken op voortgezet onderwijs. Van daaruit kijken we naar de invulling voor een christelijke beroepsidentiteit. Deze werkwijze is al eerder gebruikt voor het primair christelijk onderwijs.² Daar werd het document ‘algemeen beroepsprofiel voor leraar in het primair onderwijs’ gebruikt om vervolgens aanvullende bekwaamheden voor het protestants-christelijk onderwijs te formuleren. Op dezelfde wijze maken wij in dit onderzoek ook de verbinding tussen een algemene beroepsidentiteit en een christelijke beroepsidentiteit. Uiteindelijk zullen we met aanbevelingen komen, die aansluiten op het doel van de werkgroep (DCVO), betreffende een mogelijk curriculum binnen de lerarenopleidingen, dat toekomstige leraren voorbereidt op het werken op een christelijke school voortgezet onderwijs.

De derde onderzoekslijn richt zich op de besturen van de christelijke scholen voor voortgezet onderwijs. Er wordt onderzocht of er een behoefte is voor christelijke vorming voor (beginnende) docenten. Deze onderzoekslijn wordt uitgevoerd door dhr. Boersma. Dit onderzoek moet nog van start gaan, vandaar dat we niet precies kunnen weergeven wat de probleemstelling is.

¹ HBO-Raad, vereniging van hogescholen, ‘Generieke Kennisbasis, tweedegraads lerarenopleidingen’ (Den Haag: HBO-raad, vereniging van hogescholen, 2011) p. 56, 86.

² Hardeveld, G. van, *Bijzonder bekwaam, keuzeprocessen van leraren voor identiteitsversterkende beroepsbekwaamheden in het protestants-christelijk basisonderwijs* (Amersfoort: CPS, 2003) p. 19.

1.2 Probleem en doelstelling

Probleemstelling

De probleemstelling voor dit afstudeerproject is als volgt geformuleerd:

Hoe kan je invulling geven aan de beroepsidentiteit van een docent die werkt op een christelijke school voor voortgezet onderwijs en wat bieden lerarenopleidingen op dit gebied aan?

Deelvragen

Om deze vragen te beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld:

A) Beroepsidentiteit

1. Uit welke elementen bestaat de beroepsidentiteit van een docent die werkt op een school voor voortgezet onderwijs?
2. Hoe geef je invulling aan de beroepsidentiteit van een docent die werkt op een christelijke school voor voortgezet onderwijs?

B) Scholing

3. Op welke manier geven de lerarenopleidingen aandacht aan de vorming van beroepsidentiteit van een student?
4. Op welke manieren geven de lerarenopleidingen aandacht aan de vorming van beroepsidentiteit van een student die gaat werken op een christelijke school voor voortgezet onderwijs?

Naast de hoofd- en deelvragen zullen we voor Besturenraad in kaart brengen hoe de verschillende lerarenopleidingen tegenover het idee staan om een curriculum op te zetten waarmee studenten een diploma kunnen behalen voor het christelijk voortgezet onderwijs. Omdat dit een extra doel is die buiten de beantwoording van de hoofdvraag valt maar wel relevant is voor onze opdrachtgever, zullen we hier bij de onderzoeksresultaten een extra paragraaf aan wijden.

Doelstelling:

Het doel van ons onderzoek is inzichtelijk maken wat de lerarenopleidingen doen aan vorming met betrekking tot de beroepsidentiteit voor docenten die werken of gaan werken op een christelijke school voor voortgezet onderwijs. Van daaruit geven we aanbevelingen, die aansluiten op het doel van de werkgroep (DCVO), inzake de mogelijkheid om te komen tot een curriculum binnen de lerarenopleidingen, die toekomstige leraren voorbereiden op het werken op een christelijke school voortgezet onderwijs en mogelijk een Diploma Christelijk Voortgezet Onderwijs) en of lerarenopleidingen daartoe bereid zijn.

Kernbegrippen:

- *Christelijke school voor voortgezet onderwijs:* Scholen voor voortgezet onderwijs in Nederland die zich bewust profileren vanuit christelijk geïnspireerde visie op onderwijs en vorming, mens en samenleving.³
- *DCBO:* Het Diploma Christelijk Basisonderwijs (DCBO) garandeert dat leerkrachten in het christelijk basisonderwijs professioneel zijn in godsdienstige vorming en in het vormgeven aan de identiteit van de school. Besturenraad heeft, in nauwe samenwerking met de christelijke PABO's, ervoor gezorgd dat dit diploma tot stand is gekomen. Besturenraad verstrekt de accreditaties voor het uitgeven van het DCBO. In de praktijk betekent dit dat zij een toetsingskader leveren en deelnemende hogescholen visiteren.⁴
- *I&K:* Netwerkgroep Identiteit en Kwaliteit waar zeven christelijke voor voortgezet onderwijs en de CHE bij betrokken zijn. Deze netwerkgroep heeft als doel om de christelijke identiteit nadrukkelijk naar voren te brengen in het dagelijks onderwijs. Om dat doel te behalen zijn er in de afgelopen jaren verschillende onderwijsprojecten uitgevoerd.⁵
- *Lerarenopleiding:* Hogere beroepsopleiding tot docent aan een (christelijke) voortgezet onderwijs. Wij hebben hierin een beperking aangebracht en laten ons onderzoek alleen plaatsvinden onder de Hogeschool Utrecht (HU), InHolland, Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL), Windesheim, Fontys en Driestar Educatief Educatief.

1.3 Projectresultaten

Wij leveren een onderzoeksrapport, waarin:

- o Onze hoofdvraag wordt beantwoord.
- o Inventarisatie van wat de lerarenopleidingen op dit moment doen aan scholing voor lesgeven op een christelijke school voor voortgezet onderwijs.
- o Aanbevelingen, die aansluiten op het doel van de werkgroep (DCVO), inzake de mogelijkheid om te komen tot een curriculum binnen de lerarenopleidingen, dat toekomstige leraren voorbereidt op het werken op een christelijke school voor voortgezet onderwijs (en mogelijk een DCVO) en of lerarenopleidingen daartoe bereid zijn.

1.4 Activiteiten

Het project is onderverdeeld in verschillende fasen. Hieronder vindt u een overzicht van de fasen en de activiteiten die daarbij horen. Dit overzicht zullen we vervolgens in punt 5 verwerken in een wekenschema.

Initiatieffase:

- Opdrachtgever bedenken;
- Opdrachtgever benaderen;
- Afspraak opdrachtgever;
- Kiezen van project.

³ Deze definitie is tot stand gekomen in gesprek met onze opdrachtgever Dick den Bakker in maart 2013 en definitief gemaakt op 17 mei 2013. Deze definitie is gebaseerd op de ervaringen van Den Bakker met DCBO en zijn kennis van de literatuur op gebied van scholen voor christelijk voortgezet onderwijs. Wij zijn van mening dat dit een definitie is waar we goed mee kunnen werken.

⁴ <http://www.besturenraad.nl/content/dcbo-diploma-christelijk-basisonderwijs>, bezocht op 02-08-2013.

⁵ Voor een overzicht van deze projecten verwijzen we naar <http://www.ikplatform.nl/onderwijsprojecten>, bezocht op 11-04-2013.

Definitiefase

- Project concretiseren;
- Projectplan schrijven;
- Projectplan definitief maken;
- Projectplan opsturen naar opdrachtgever en projectcoach;
- Contract afstudeerproject afsluiten.

Ontwerpfase:

- Uitwerken van projectplan in werkplan;
- Inplannen van deadlines en feedbackmomenten
- Opstellen van concrete literatuurlijst
- Meeleesmoment opdrachtgever, projectcoach en beoordelaar (goedkeuring is nodig);

Vorbereidingsfase:

- Literatuur bestuderen;
- Data verzamelen omtrent lerarenopleidingen;
- Lerarenopleidingen benaderen voor deelname onderzoek;
- Opstellen interviewvragen;
- Topiclijst maken van welke tools de extra scholing aanbiedt aan studenten;

Realisatiefase:

- Tussenevaluatie;
- (Enquête)/interview;
- Onderzoeksresultaten verwerken;
- Eindproduct maken/ aanbeveling schrijven voor de Besturenraad Christelijke Onderwijs;
- Projectverslag schrijven;
- Projectverslag inleveren bij projectcoach en feedback verwerken;
- Meeleesmoment opdrachtgever en projectcoach;

Meelezerfase:

- Afstudeerportfolio van alle producten maken en inleveren bij beoordelaar;
- Eindgesprek;

Nazorgfase:

- Betrokken scholen een exemplaar studeren van ons afstudeeronderzoek als ze hierin interesse hebben;
- Eindpresentatie organiseren en houden voor opdrachtgever en projectcoach.

1.5 Tijd

Het project zal starten op dv. maandag 15 april 2013. Op dit punt zal het projectplan volledig zijn afgerond. Wij willen afronden op dv. dinsdag 27 augustus 2013. Dit betekent dat we de komende afstudeerweken hierop afgestemd hebben. In onderstaand wekenschema wordt weergegeven wanneer we een fase afgerond willen hebben en wanneer we de activiteiten die daaronder vallen gedaan willen hebben (zie hiervoor ook punt 4).

We hebben ervoor gekozen om al vroeg te beginnen met het benaderen van de hogescholen, zodat we zeker hebben wie er meedoen aan ons onderzoek. Verder spreekt de volgorde van te uit te voeren activiteiten voor zich, we hebben ons hierbij voornamelijk laten informeren door de 'Nota Afstuderen' (verstrekt door de CHE).

Week 13 – (27 maart – 31 maart) - Definitiefase

Jisca

Onderdelen	Aantal uren
<i>Verwerken feedback van Corrie de With in projectplan</i>	<i>3</i>
<i>Afspraak maken met Jeanette de Vos en Paul Boersma voor goede afstemming van verschillende onderzoekslijnen</i>	<i>0,5</i>
<i>Lezen documenten van Jeannete en Dick die we gemaïld hebben gekregen</i>	<i>1</i>
TOTAAL	4,5

Sjoerd

Onderdelen	Aantal uren
<i>Checken verbeterde projectplan</i>	<i>1</i>
<i>Dick den Bakker benaderen over contactpersonen van lerarenopleidingen</i>	<i>0,5</i>
<i>Lezen documenten van Jeannete en Dick die we gemaïld hebben gekregen</i>	<i>1</i>
TOTAAL	2,5

Week 14 – (1 april – 7 april) - Definitiefase

Jisca

Onderdelen	Aantal uren
<i>Concrete afspraak hebben gemaakt met Jeannete Vos en Paul Boersma</i>	<i>0,5</i>
<i>Projectplan verbeteren</i>	<i>3</i>
<i>Opsturen projectplan naar projectcoach</i>	<i>0,5</i>
TOTAAL	4

Sjoerd

Onderdelen	Aantal uren
<i>Lijst maken met beschikbare contactpersonen vanuit de besturenraad voor interviews bij lerarenopleidingen</i>	<i>1</i>
<i>projectplan verbeteren</i>	<i>3</i>
TOTAAL	4

Samen

Onderdelen	Aantal uren
Bespreking: huidige status van het project, verloop van samenwerking	2
Vaststellen onderzoeksmethode en benodigdheden	3
Gesprek projectcoach	1
TOTAAL	6

Week 15 – (8 april – 14 april) – Einde definitiefase

Jisca

Onderdelen	Aantal uren
Definitief maken van projectplan	6
Projectplan opsturen naar meelezer	0,5
TOTAAL	6,5

Sjoerd

Onderdelen	Aantal uren
Definitief maken van projectplan	6
Verdere navraag bij opdrachtgever naar contactpersonen voor interviews bij lerarenopleidingen	0,5
Na verwerking feedback van meelezer, opsturen naar Dick den Bakker	0,5
TOTAAL	7

Afspraak Dick den Bakker vrijdag 12 april om 15:00 in Woerden

Onderdelen	Aantal uren
Doornemen en ondertekenen contract voor project	0,25
Ontwikkeling van project bespreken: werkplan en bevindingen literatuur	1
Nieuwe afspraak maken voor week 22: bespreken van resultaat van interviews	0,25
Verwerken van aantekeningen in projectplan	1
Totaal	2,5

Totaal aantal uren definitiefase (vanaf week 13):

Persoon / Personen	Uren
Jisca	15
Sjoerd	13,5
Samen	8,5 x 2 = 17
Totaal	45,5

Week 16 (15 april – 21 april) – Ontwerpfase

Jisca

Onderdelen	Uren
-------------------	-------------

Literatuur zoeken, aanvullen literatuurlijst	2
Afspraak maken met projectcoach	0,5
Reageren op en verbeteren van werkplan	3
Totaal	5,5

Sjoerd

Onderdelen	Uren
Literatuur zoeken, aanvullen literatuurlijst	2
Opstellen werkplan	6
Totaal	8

Samen

Onderdelen	Uren
Gesprek met projectcoach	1
Verwerken feedback van projectcoach	1
TOTAAL	2

Week 17 (22 april - 28 april) - Einde ontwerpfase

Jisca

Onderdelen	Uren
Literatuur zoeken, aanvullen literatuurlijst	2
Definitief maken van werkplan	3
Opsturen werkplan naar projectcoach	0,5
TOTAAL	5,5

Sjoerd

Onderdelen	Uren
Literatuur zoeken, aanvullen literatuurlijst	2
Definitief maken van werkplan	3
Opsturen werkplan naar opdrachtgever voor goedkeuring	0,5
TOTAAL	5,5

Samen

Onderdelen	Uren
Skypevergadering	1
TOTAAL	1

Totaal aantal uren ontwerpfase:

Persoon / Personen	Uren
Jisca	11
Sjoerd	14,5
Samen	3 x 2 = 6
Totaal	31,5

Week 18 (29 mei – 5 mei) – Voorbereidingsfase

Hieronder zullen we niet meer per persoon de taken weergeven maar geven we onze gezamenlijke taken aan. Deze taken onderscheiden zich in het soort literatuur, maar zijn voor de rest niet verschillend.

Samen (per persoon)

Onderdelen	Aantal uren
Opstellen van vragenlijst voor hogescholen	5
Literatuurstudie met betrekking tot onderzoeksmethodiek	3
Literatuurstudie met betrekking tot de hoofdvraag	4
Mailen contactpersonen lerarenopleidingen voor interviews	1
TOTAAL	14

Week 19 (6 mei – 12 mei) – Voorbereidingsfase

Samen (per persoon)

Onderdelen	Aantal uren
Verbeteren van vragenlijst voor hogescholen	2
Literatuurstudie met betrekking tot onderzoeksmethodiek	3
Literatuurstudie met betrekking tot de hoofdvraag	5
Inlezen over hogescholen die we gaan bezoeken	1
Gesprek projectcoach	1
Oefenen met interview	2
TOTAAL	14

Week 20 (13 mei – 19 mei) – Einde voorbereidingsfase

Samen (per persoon)

Onderdelen	Aantal uren
Interview definitief	2
Literatuurstudie afgerond	6
Inlezen over hogescholen die we gaan bezoeken	2
Oefenen met interview	2
TOTAAL	12

Totaal aantal uren voorbereidingsfase

Persoon / Personen	Uren
Jisca	40
Sjoerd	40
TOTAAL	80

Week 21 (20 mei – 26 mei) – Realisatiefase

In deze week willen we de eerste één of twee afspraken hebben op de hogescholen voor de interviews.

Onderdelen	Aantal uren
Houden van interview	10 (bij 1 interview inclusief reistijd)
Verwerken interview	8 (bij 1 interviews)
Indien de hogeschool dit heeft aangegeven stuurt Sjoerd / Jisca de verwerking van het interview ter controle op per mail	0,5
Evalueren op verloop van interview en voorbereiden voor volgend interview	3
Info lezen over volgende lerarenopleidingen die we gaan interviewen	4
Op de hoogte houden van Dick den Bakker en projectcoach	1
TOTAAL	26,5

Week 22 (27 mei – 2 juni) – Realisatiefase

In deze week willen we twee interviews doen op hogescholen.

Onderdelen	Aantal uren
Houden van interviews	20 (bij 2 interviews inclusief reistijd)
Verwerken interviews	16 (bij 2 interviews)
Indien de hogeschool dit heeft aangegeven stuurt Sjoerd / Jisca de verwerking van het interview ter controle op per mail	0,5
Evalueren op verloop van interview en voorbereiden voor volgend interview	3
Info lezen over volgende lerarenopleidingen die we gaan interviewen	4
Op de hoogte houden van Dick den Bakker en projectcoach	1
TOTAAL	44,5

Week 23 (3 juni – 9 juni) – Realisatiefase

In deze week willen we twee interviews doen op hogescholen.

Onderdelen	Aantal uren
Houden van interviews	20 (bij 2 interviews inclusief reistijd)
Verwerken interviews	16 (bij 2 interviews)
Indien de hogeschool dit heeft aangegeven stuurt Sjoerd / Jisca de verwerking van het interview ter controle op per mail	0,5
Evalueren op verloop van interview en voorbereiden voor volgend interview	3
Info lezen over volgende lerarenopleidingen die we gaan interviewen	4
Op de hoogte houden van Dick den Bakker en projectcoach	1

TOTAAL	44,5
--------	------

Week 24 (10 juni – 16 juni) – Realisatiefase

Dit is de laatste week waarop we interviews doen. We hebben deze week dus één of twee interviews te doen om alle zes lerarenopleidingen bezocht te hebben voor een interview.

Onderdelen	Aantal uren
Houden van interview	10 (bij 1 interview inclusief reistijd)
Verwerken interview	8 (bij 1 interviews)
Indien de hogeschool dit heeft aangegeven stuurt Sjoerd / Jisca de verwerking van het interview ter controle op per mail	0,5
Evalueren op verloop van interview en voorbereiden voor volgend interview	3
Op de hoogte houden van Dick den Bakker en projectcoach	1
Besprekingen Sjoerd en Jisca: globale analyse van opvallende uitkomsten, heldere taakverdeling bij ontwerpen onderzoeksrapport	12 (6 per persoon)
TOTAAL	34,5

Week 25 (17 juni – 24 juni) – Realisatiefase

In deze week zijn de interviews afgerond en de interviews uitgewerkt tot verbatims. Aan de hand van deze gegevens kunnen we vergelijkend en analyserend onderzoek doen. Vanuit deze analyse beantwoorden we de deelvragen.

Onderdelen	Aantal uren
Analyseren en ordenen van verzamelde informatie uit interviews	20 (10 per persoon)
Vergelijken van gegevens met onze resultaten uit ons literatuuronderzoek	20 (10 per persoon)
Meeleesmomentproject coach	0
Bespreking Sjoerd en Jisca over onze analyse	2
Bespreking met Dick den Bakker over uitkomsten	2
TOTAAL	44

Verder maken we een afspraak om in gesprek te zijn over de analyse van onze behaalde gegevens en wat voor conclusies we hier uit kunnen trekken. Ook hebben we een meeleesmoment en afspraak met Dick den Bakker om de uitkomsten van de interviews met door te spreken. Bij deze vergadering kunnen ook nog opmerkingen gemaakt worden over de uitwerking van het onderzoeksrapport.

Tot slot maken we twee nieuwe afspraken. Ten eerste voor het bespreken van het onderzoeksrapport en evaluatie op het verloop van het project in. Dit kan in week 27. Ten tweede prikken we het moment voor de eindpresentatie van het afstuderen in week 28.

Week 26 – (25 juni – 1 juli) – Realisatiefase

Na het gesprek met Dick den Bakker kunnen we onze analyse uitwerken in het onderzoeksrapport. Ook hebben we meer zicht op de invulling van een minor om een Diploma Christelijk Voortgezet Onderwijs te behalen. Om tot een goede uitwerking van het onderzoeksrapport te komen is het goed om naast het zelfstandig werken ook samen te werken op school. Hier plannen we twee dagen voor in.

Onderdelen	Aantal uren
Twee dagen samenwerken op school aan onderzoeksrapport (uitwerken deelvragen)	32 (16 per persoon)
Feedback Dick den Bakker en projectcoach verwerken	8
Thuis werken aan onderzoeksrapport: mailen, verbeteringen maken	8 (4 per persoon)
TOTAAL	46

Week 27 – (2 juli – 8 juli) – Einde realisatiefase

In deze week komen we opnieuw tweemaal samen om het onderzoeksrapport uit te werken en af te ronden.

Onderdelen	Aantal uren
Twee dagen samenwerken op school aan onderzoeksrapport (afronden deelvragen, conclusie, vormgeving, opmaak)	32 (16 persoon)
Kijken naar mogelijkheden voor inbinden van onderzoeksrapport	4
Thuis nalezen op spelling en verbetering van verwoording	8 (4 per persoon)
Opsturen onderzoeksrapport naar beoordelaar	0,5
TOTAAL	46,5

Totaal aantal uren realisatiefase

Persoon / Personen	Uren
Sjoerd en Jisca	286,5

Week 28 – (8 juli – 14 juli) – Meelezerfase / Einde meelezerfase

Onderdelen	Aantal uren
Eventueel verwerken feedback projectcoach en opdrachtgever (2 werkdagen)	32 (10 per persoon)
Opsturen (opnieuw) gehele afstudeerportfolio naar meelezer	
Eindgesprek (indien mogelijk)	3 (1,5 per persoon)
Vorbereiding eindgesprek	3 (1,5 per persoon)
TOTAAL	38

Persoon / Personen	Uren
Sjoerd en Jisca	38

Week 32 - (5 augustus - 11 augustus) - Nazorgfase

Onderdelen	Aantal uren
Definitief laten inbinden en ophalen, afgeven en op HBO-bank zetten	12 (6 per persoon)
Opsturen publicatie en mogelijke toevoegingen	0,5
TOTAAL	12,5

Week 35 - (26 augustus - 31 augustus) - Nazorgfase

Onderdelen	Uren
Eindpresentatie BCCO	10 (inclusief reizen, twee personen)
Vorbereiden op presentatie	16 (8 per persoon)
Digitaal versturen van onderzoeksrapport naar scholen die hier om hebben gevraagd	4 (2 per persoon)
TOTAAL	30

Totaal aantal uren nazorgfase

Persoon / Personen	Uren
Sjoerd en Jisca	42,5

Totaal aantal uren voor alle fasen

Fasen	Uren
Orientatie	20 (naar schatting)
Definitie	50 (naar schatting)
Ontwerp	55
Vorbereiding	47,5
Realisatie	286,5
Meelezer	38
Nazorg	42,5
TOTAAL	540

1.6 Geld/uren

Voor dit project zullen er niet veel onkosten gemaakt worden. Beiden zijn we in het bezit van een studenten ov-jaarkaart. Verder is er vanuit de Besturenraad de mogelijkheid dat we bij dhr. D. den Bakker gemaakte onkosten mogen vergoeden.

De omvang van het project bestaat uit 300 uren per student, totaal zullen we dus 600 uur bezig zijn met afstuderen.

1.7 Kwaliteit

De eisen van het onderzoek zijn conform aan de eisen die het 'beoordelingsformulier afstudeerportfolio GL' stelt (Nota Afstuderen). We willen een gedegen onderzoek opzetten. Het zal de vorm aannemen van een exploratief onderzoek, een verkennend onderzoek naar hetgeen er al op hogescholen aanwezig is aan christelijke identiteitsvorming van aankomende docenten. Dit onderzoek wordt zo opgezet dat elke andere projectgroep die dit onderzoek uitvoert dezelfde uitkomsten heeft.

Kwaliteitsnormen:

- De onderzoeksvraag is relevant voor de Besturenraad en sluit aan op actuele beleidsthema's.
- De aangedragen onderzoeksresultaten moeten voldoende informatie over de onderzochte werkelijkheid bevatten en goed afgestemd zijn op de informatiebehoefte van opdrachtgever.
- De informatie moet concreet, begrijpelijk, herkenbaar en bruikbaar zijn in de beroepspraktijk.
- De werkwijze en het resultaat is conform de eisen en sluit aan bij de context van de opdrachtgever.
- Het eindproduct biedt een adequate handleiding voor een vraagstuk in de beroepspraktijk.
- In het eindproduct is een theoretische onderbouwing gegeven van de gemaakte keuzes.

Bovenstaande punten willen we in het oog houden door tussentijds het onderzoek en resultaten voor te leggen aan coach en opdrachtgever.

- Wij verantwoorden onze keuzes in het proces.
- Bij het houden van interviews kan gebruik worden gemaakt van geluidsopnames die alleen worden beluisterd door interviewers, met toestemming van de geïnterviewde.
- Het afnemen van de interviews doen we met z'n tweeën. Zo kan er altijd een persoon aantekeningen maken.

Kwaliteitseisen:

Vanuit DCVO is ons gevraagd in gesprek te gaan met personen van de lerarenopleidingen om tot een inventarisatie te komen. Om deze gesprekken goed te kunnen voeren willen we ons verdiepen in de literatuur. De deelvragen 1 en 2 zullen we beantwoorden met de literatuurstudie. Vervolgens willen we de deelvragen 3 en 4 aan de orde stellen door middel van mondelinge interviews (face-to-face). De manier van interviewen past het best bij de benaming: een halfgestructureerd interview. We zullen werken met een vragenlijst waarin de belangrijkste 'topics' staan, deze zullen we gebruiken als checklist om te zien of de dingen die wij willen weten, zijn beantwoord. Dit om zeker te

zijn van goed vergelijkingsmateriaal tussen verschillende respondenten.⁶ Deze topiclijst maken we op basis van de literatuurstudie, van daaruit stellen we de vragen aan de respondenten.

Deze manier van interviewen biedt als voordeel dat we een heldere lijn van het interview hebben, maar ook alle vrijheid om naar verduidelijking te vragen. Ons streven is om van de zeven hogescholen een opleidingsmanager te bevragen. Deze hogescholen hebben we samengesteld met behulp van de opdrachtgever. Er is hierbij gekeken naar een variatie in de samenstelling qua identiteit en omvang van de hogeschool.

De respondenten worden per brief of e-mail benaderd. Via de Besturenraad zal er eerst aangekondigd worden dat wij ze gaan benaderen, vervolgens benaderen wij ze. Hierbij geven we een globale omschrijving van de inhoud van de vragen die gesteld zullen worden en met enige praktische informatie. Dit om te zorgen dat men weet wat er wordt verwacht en niet voor verrassingen komt te staan.⁷ Enkele dagen na ontvangst van de brief nemen wij telefonisch contact op om te komen tot een afspraak voor het houden van een interview. De interviews zullen, indien mogelijk, op de hogescholen plaatsvinden en wij trekken er ongeveer anderhalf tot twee uur voor uit.

De interviews verwerken we aan de hand van de literatuur uit 'Basisboek kwalitatief onderzoek'.⁸ Hierin wordt aangeraden om de interviews te reduceren tot kernwoorden en begrippen om overzicht te verkrijgen over de uitkomsten van de open interviews. Uit het verkregen overzicht kunnen we conclusies kunnen trekken en onze deelvragen beantwoorden.

1.8 Communicatie

Wij zijn altijd bereikbaar voor vragen. Opdrachtgever en belanghebbende informeren wij in de verschillende fase van ons onderzoek. Wij willen graag in overleg hoe vaak dit gewenst is. De opdrachtgever wil graag meelesen en feedback geven (dit navragen vrijdag 8 maart). We zullen bij elke stap inhoudelijk formuleren wat we dan bereikt willen hebben, op grond hiervan zal de opdrachtgever bepalen bij welke stappen hij zal meelesen. Uiteraard zullen onze onderzoeksresultaten niet beïnvloed worden.

Verder wordt ons onderzoek vermeld in de nieuwsbrief en de website van BCCO met betrekking tot ons onderzoek.

1.9 Organisatie

Het onderzoek vindt plaats onder verantwoording van DCVO, een werkgroep binnen de Besturenraad Centrum voor Christelijk Onderwijs.

⁶ Baarda, D.B., Goede, M.P.M., de, Teunissen, *Basisboek kwalitatief onderzoek*, (Wolters-Noordhoff, 2005) p. 230, 231

⁷ Idem. p. 248, 249

⁸ Idem. pp. 369

2. Beoordelingsformulieren

Ontvangen beoordelingsformulieren 360 graden feedback afstuderen (in ieder geval van opdrachtgever en afstudeercoach)

Feedbackformulier opdrachtgever afstudeerproject

De opleiding biedt de mogelijkheid om bij de beoordeling van een afstudeerproject feedback in te brengen van andere betrokkenen, die ondersteunend kunnen zijn voor de uiteindelijke beoordeling door de opleiding. De feedback van de opdrachtgever(s) en de projectcoach zijn verplicht voor het kunnen maken van een eindbeoordeling. De student kan hiernaast nog anderen uit projectomgeving vragen om een feedback.

De beoordeling door de opleiding wordt gelet op acht criteria waarin het HBO niveau wordt getoetst. Daarbij wordt gelet op een achttal aspecten: kennis en inzicht en de toepassing ervan, het niveau van argumenteren, kwaliteit van de oordeelsvorming (gegevens verzamelen, interpreteren, concluderen), de communicatie en het vermogen tot leren/reflecteren. Zie de bijlage voor de specificatie hiervan.

Naam feedbackgever: Dick den Bakker

Functie: Directeur Onderwijs en identiteit Besturenraad

Datum: 11 augustus 2013

Handtekening:

A. Mate waarin kandidaat Kennis en inzicht gebruikt bij het maken van keuzen:

Toelichting:⁹

Zijn zelf op zoek gegaan naar relevante literatuur, deze ook gevonden en consequent gehanteerd

Advies voor cijfer:

8

B. Het proces van onderzoek:

(argumenteren, gegevens verzamelen, interpreteren, concluderen)

Toelichting:

De studenten/onderzoekers hebben met grote inzet en op een consequente manier hun onderzoek uitgevoerd.

Advies voor cijfer:

8

C. Relevantie voor het beroep:

Toelichting:

Ik denk dat de studenten kennis hebben gemaakt met de brede wereld van het christelijk onderwijs en daar in hun verdere

Advies voor cijfer:

8

⁹ Beschrijving op welke grond waarvan u tot uw oordeel bent gekomen. Waar hebt u dit vooral in 'gezien' (relevantie, complexiteit en diepgang bij activiteiten en gemaakte 'producten').

beroepsuitoefening profijt van zullen hebben.

D. Leren en reflecteren:

Toelichting:	Advies voor cijfer:
Jisca en Sjoerd gaven duidelijk aan te willen reflecteren op het eigen handelen en hun eigen kijk en leerden daar zeker van.	8

Slotopmerkingen:

Het werken aan het onderzoek met Jisca en Sjoerd heb ik als bijzonder plezierig ervaren. Prachtig om met jonge gemotiveerde mensen te werken, die zelfstandig hun werk deden en daar heel gedegen mee om zijn gegaan. Ze stonden bijzonder open voor een kennismaking met de bredere wereld van het christelijk onderwijs, hoewel ze ook wel het dilemma voelden van het feit dat dit enige onzekerheid oplevert gelet op het minder duidelijke karakter van veel christelijke scholen, die niet helder kunnen maken wat dan het christelijk geloof precies inhoudt.

Het onderzoeksresultaat is voor de Besturenraad zeker aanleiding om verder te gaan met het ontwikkelen van DCVO.

Als het gaat om de ondergenoemde feedbackcategorieën, kan ik niet anders concluderen dat ik deze in goede mate terugvindt bij Jisca en Sjoerd en vandaar ook een niet aarzelende waardering met een 8.

Dick den Bakker.

Bijlage: toelichting bij feedbackcategorieën

Kennis en inzicht ('kennis van zaken')

- De kandidaat gebruikt kennis en inzicht op het niveau van nationaal en internationaal geaccepteerde handboeken en tijdschriften op zijn vakgebied
- De kandidaat gebruikt kennis en inzicht in de recente ontwikkelingen binnen het vakgebied ("state-of-the-art")

Kennis en inzicht (toepassen van kennis en inzicht)

- De kandidaat maakt gebruik van actuele (internationale) kennis en inzicht bij de analyse van het probleem
- De kandidaat gebruikt van actuele (internationale) kennis en inzicht bij het vinden van oplossingen voor het probleem

Het proces van onderzoek (Argumenteren)

- De kandidaat argumenteert volgens een logisch-argumentatieve opbouw.
- De kandidaat verkent meerdere oplossingsalternatieven.
- De kandidaat onderbouwt de keuze voor geprefereerde alternatief.

Het proces van onderzoek (Verzamelen van gegevens)

- De kandidaat verzamelt doelgericht en systematisch gegevens, gerelateerd aan een beroepsgericht vraagstuk.
- De kandidaat maakt gebruik van adequate en actuele onderzoeksmethodieken.
- De verzamelde gegevens zijn valide, betrouwbaar en relevant voor het vraagstuk.

Het proces van onderzoek (Interpreteren)

- De kandidaat verzorgt een adequate en methodisch verantwoorde analyse en verwerking van verzamelde gegevens .
- De kandidaat biedt een heldere en correcte interpretatie en uitleg van de uitkomsten van de gegevens.

Het proces van onderzoek (Concluderen)

- De kandidaat komt tot een eindoordeel dat:
 - o gebaseerd is op inzichten uit (internationale) vakliteratuur;
 - o tot stand is gekomen op basis van de gegevensanalyse;
 - o rekening houdt met relevante maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische afwegingen.

Relevantie voor het beroep (bruikbaarheid)

- De kandidaat komt tot een adequate oplossing voor het betreffende vraagstuk in de beroepspraktijk..
- De kandidaat geeft een overzicht van de (mogelijke) gevolgen van gepresenteerde oplossingen. en komt met realistische aanbevelingen, ook met oog op eventueel vervolgonderzoek.

Relevantie voor het beroep (Communiceren)

- De kandidaat verzorgt verbale en schriftelijke overdracht van kennis, motieven en informatie voor een publiek van specialisten en niet-specialisten.
- De kandidaat communiceert over het project in multidisciplinaire en/of internationale omgeving/werkveldcontext.

Leren en reflecteren

- De kandidaat is in staat het afstudeerproject zelfstandig, succesvol en op tijd af te ronden.
- De kandidaat is in staat te reflecteren op de gang van het project en de eigen rol daarin.

3. Bewijsstukken communicatie

In deze paragrafen worden de bewijsstukken van communicatie met de projectcoach en de opdrachtgever weergegeven.

- Mail op 26-4-2013

Dag Jisca,

Mooi dat jullie door kunnen. Wat mij betreft is het goed zo. Zorg ervoor dat je de feedback van Hanneke in ieder geval ook aan het eind laat zien. Ik denk nu even aan de methode van onderzoek. Succes!

Ik hoor graag wanneer ik weer wat van jullie kan verwachten. Het lijkt me goed dat we nog contact hebben voordat jullie de interviews gaan afnemen. Mail me het theoretisch kader, de operationalisatie naar interviewvragen en de interviewvragen door voordat je op stap gaat.

Hartelijke groet,

Corrie de With

Corrie de With
Lerarenopleider GL
Academie Theologie
E cmdwith@che.nl
T 0318 696 300

Christelijke Hogeschool Ede
Postbus 80, 6710 BB Ede
Oude Kerkweg 100, 6717 JS Ede
I www.che.nl
Tw @dehogeschoolede #CHEde
Tw @cmdwith

- Mail op 18-5-2013

Dag Roel,

Gisteren met Jisca en Sjoerd een prima overleg gehad.

Ten aanzien van je brief: weet niet of die op dit moment eruit moet.

Zelf heb ik een aantal relevante opleidingen benaderd voor het onderzoek van Jisca/Sjoerd.

Die gaan hen nu benaderen en daarvoor is een zo open mogelijke situatie nodig.

Daarnaast zal Jeanette binnenkort met haar bevindingen komen, want alle gesprekken zijn afgerond met leraren. We hebben er toch wel zo'n 30 gesproken en hebben van hun behoefte een goed beeld.

Mijn collega Paul Boersma heeft nog geen compleet van wat de scholen zelf doen, maar die gaat er wel mee aan de slag.

Het zijn drie uitkomsten die we volgens mij wel nodig hebben willen we in gesprek gaan met de gesprekspartners die jij noemt.

Zullen we volgende week een moment van overleg zoeken?

Met vriendelijke groet,

Dick den Bakker, mba-me

directeur Onderwijs & Identiteit
T 0348 74 44 46 | 06 23 63 38 49

Besturenraad
Houttuinlaan 5b

Postbus 381
3440 AJ Woerden
www.besturenraad.nl

- Mail op 05-06-2013

Dag Sjoerd en Jisca,

Mooi document. Ik heb nog wat opmerkingen in de kantlijn geplaatst. Maar dit gaat meer over de vraag: hoe gaan jullie de resultaten analyseren en interpreteren en koppelen aan jullie theoretisch kader en hoofdvraag. Je hoeft hier in dit document geen antwoord op te geven. Maar ga voor jezelf wel na: Wat kan ik met de antwoorden? Wat voor antwoorden kan ik verwachten en hoe ga ik dat analyseren en interpreteren.

Veel succes. Jullie zijn goed bezig!

Corrie de With
Lerarenopleider GL
Academie Theologie
E cmdwith@che.nl
T 0318 696 300

Christelijke Hogeschool Ede
Postbus 80, 6710 BB Ede
Oude Kerkweg 100, 6717 JS Ede
I www.che.nl
Tw @dehogeschoolede #CHEde
Tw @cmdwith

- Mail op 11-6-2013

Dag Sjoerd,

Werken kost veel vrije tijd...

Heb je topiclijst gekeken en ik ben er tevreden over. Vind dat jullie goed hebben uitgewerkt wat de bedoeling is.

Ik leg de lijst ook nog even aan mijn collega Paul Boersma en Taco Visser voor.

Ik probeer je eind van de dag weer te mailen.

Met vriendelijke groet,

Dick den Bakker, mba-me

directeur Onderwijs & Identiteit
T 0348 74 44 46 | 06 23 63 38 49

Besturenraad
Houttuinlaan 5b
Postbus 381
3440 AJ Woerden
www.besturenraad.nl

- Mail op 12 juni 2013

Beste Jisca en Sjoerd,

Zoals beloofd heb ik er met mijn collega's Taco en Paul over gesproken, die het VO veel beter kennen

dan ik.

Over jullie overall opzet hebben we geen opmerkingen. Die vinden we prima.

Wel denken we dat het goed is om nog een keer te spreken om een aantal vragen wellicht wat aan te scherpen, zodat je beter voorbereid bent voor de gesprekken.

Paul biedt aan om dit gesprek met jullie te houden.

Ik denk dat het goed is, dat jullie het doen.

Nemen jullie contact met hem op? Zie cc zijn mailadres.

Met vriendelijke groet,

Dick den Bakker, mba-me

directeur Onderwijs & Identiteit
T 0348 74 44 46 | 06 23 63 38 49

Besturenraad
Houttuinlaan 5b
Postbus 381
3440 AJ Woerden
www.besturenraad.nl

- Mail op 19 juni

Dag Jisca,

Mooi dat jullie zo bezig zijn. Als jullie op maandag 8 juli het eindproduct in conceptversie toesturen, dan kunnen we voor vrijdag de 13^e een afspraak maken. Afhankelijk van de feedback kunnen jullie dan zelfstandig de eindversie schrijven.

Komt vrijdag 13 juli 10.00 uur jullie goed uit?

Met vriendelijke groet,

Corrie de With
Lerarenopleider GL
Academie Theologie
E cmdwith@che.nl
T 0318 696 300

Christelijke Hogeschool Ede
Postbus 80, 6710 BB Ede
Oude Kerkweg 100, 6717 JS Ede
I www.che.nl
Tw @dehogeschoolede #CHEde
Tw @cmdwith

4. Gelabelde interviews

In ons onderzoek hebben wij ervoor gekozen om de interviews volledig uit te schrijven. Al deze interviews hebben we in één document geplaatst zodat we de antwoorden per vraag konden vergelijken. Ook hebben we alle uitkomsten gelabeld zodat we konden zien hoe vaak we dezelfde antwoorden tegen kwamen. Vanwege de omvang van het document en in overleg met onze projectcoach is dit digitaal verkrijgbaar bij de onderzoekers.

5. Popularisering

Het doel van dit hoofdstuk is om de uitkomsten van ons onderzoek te populariseren voor een breder publiek. In de eerste paragraaf vindt u een samenvatting van ons praktijkonderzoek en in de tweede paragraaf wordt een artikel weergegeven.

5.1 Samenvatting

In ons afstudeeronderzoek staat de vraag centraal: “Hoe kan je invulling geven aan de beroepsidentiteit van een docent die werkt op een christelijke school voor voortgezet onderwijs (CVO) en wat bieden lerarenopleidingen op dit gebied aan?” Voor Besturenraad centrum voor christelijk onderwijs hebben wij onderzoek verricht om te inventariseren in hoeverre lerarenopleidingen bijdragen aan de voorbereiding voor het werken in het CVO. Deze voorbereiding brengen we in kaart aan de hand van het begrip beroepsidentiteit. Het is daarvoor nodig dat de docent zicht bewust wordt van zijn eigen duurzame opvattingen, dat hij leert te reflecteren en dat hij dit kan verbinden aan zijn zelfbeeld, beschrijft Korthagen. Deze zelfreflectie kan nog een stap verder gaan door bewust te worden van de eigen worldview, Ter voorbereiding op het werken in het CVO wordt de beroepsidentiteit ingevuld door deze te verbinden aan een worldview vanuit christelijk perspectief. Dit helpt een docent om ten eerste in gesprek te gaan over God in de setting van een klas, op zowel didactisch-vakinhoudelijk als pedagogisch en persoonlijk vlak. Ten tweede leert hij een bijdrage te leveren aan de christelijke identiteit van de school, bijvoorbeeld door het leiden van rituelen.

Vanuit ons praktijkonderzoek blijkt dat er veel aandacht is voor de vorming van de beroepsidentiteit. Echter, de relatie tussen beroepsidentiteit en worldview wordt nog weinig gemaakt. Dit geldt des te meer voor de behandeling van een worldview vanuit christelijk perspectief. Ook wordt er, over het algemeen gesproken, weinig gedaan aan de voorbereiding voor het werken op een CVO. Hoewel de meeste lerarenopleidingen die wij onderzocht hebben weinig gemotiveerd zijn om een bijdrage te leveren aan voorbereiding voor het werken op een CVO, zou dit kunnen veranderen wanneer genoeg animo blijkt vanuit het werkveld.

5.2 Artikel

Klaar voor het christelijk onderwijs?

Een student is zojuist afgestudeerd. Hij is startbekwaam als docent, aangezien hij alle studiepunten behaald heeft. Bij veel van de scholen voor voortgezet onderwijs waar hij een sollicitatiebrief naar wil sturen, ziet hij het woord 'christelijk'. Het is bij veel van deze scholen niet duidelijk hoe zij deze christelijke identiteit vorm willen geven. Toch wordt er wel gevraagd of de docent kan bijdragen aan deze identiteit. Worden toekomstige docenten tijdens hun lerarenopleiding voorbereid om te werken in het christelijk voortgezet onderwijs? En op welke manier zouden zij dan gevormd moeten worden?

In het afgelopen halfjaar hebben wij, twee kopstudiestudenten van de Christelijke Hogeschool in Ede (CHE), in opdracht van Besturenraad Centrum voor Christelijke Onderwijs (BCCO) onderzoek gedaan onder zes lerarenopleidingen. Uit het onderzoek blijkt dat de lerarenopleidingen aandacht besteden aan de beroepsidentiteit van een docent, maar dat ze niet aanbieden wat nodig is om toekomstige docenten voor te bereiden op het werken op een christelijke school voor voortgezet onderwijs.

Onderzoek

Ons onderzoek gaat over de beroepsidentiteit van een docent die gaat werken op een christelijke school voor voortgezet onderwijs. Dit onderzoek maakt deel uit van een groter onderzoek, namelijk 'Diploma Christelijk Voortgezet onderwijs (DCVO)'. Het doel van de werkgroep DCVO is om te onderzoeken of er behoefte is aan een curriculum ten behoeve van de vorming voor een christelijke beroepsidentiteit voor docenten die (gaan) werken op christelijke scholen voor voortgezet onderwijs. Op de eerste onderzoekslijn wordt er onderzoek gedaan naar de docenten, op de tweede lijn naar de lerarenopleidingen (ons onderzoek) en op de derde lijn naar de schoolbesturen van het christelijk voortgezet onderwijs.

We hebben eerst vanuit de literatuur een onderzoek gedaan naar wat een docent typeert die werkt op een (christelijke) school voor voortgezet onderwijs. Vervolgens zijn we in gesprek gegaan met de lerarenopleidingen om te ontdekken wat er op dit moment gedaan wordt aan vorming van (christelijke) beroepsidentiteit. We hebben er voor gekozen om eerst te kijken naar een algemene beroepsidentiteit voor het werken op voortgezet onderwijs. Van daaruit kijken we naar de invulling voor een christelijke beroepsidentiteit. Onze onderzoeksvraag bij dit project luidde: *'Hoe kan je invulling geven aan de beroepsidentiteit van een docent die werkt op een christelijke school voor voortgezet onderwijs en wat bieden lerarenopleidingen op dit gebied aan?'*

Beroepsidentiteit

In de afgelopen decennia is er steeds meer aandacht gekomen voor de beroepsidentiteit bij lerarenopleidingen. Hoe een docent handelt als professional staat niet los van zijn persoonlijkheid maar is ermee vervlochten. Bij een baan als docent wordt dit extra duidelijk, omdat onderwijs gaat over het vormen van jonge mensen tot zelfstandige personen die op een deugdelijke manier deelnemen en bijdragen aan de maatschappij. Wanneer docenten gevormd worden in hun beroepsidentiteit, zo schrijft Fred Korthagen, gaat het om duurzame opvattingen, reflectiepatronen en het zelfbeeld dat hij of zij heeft met betrekking tot het beroep. Om bewust te worden van deze genoemde onderdelen van de beroepsidentiteit is het ui-model van Korthagen behulpzaam. Vanuit dit model kan op verschillende lagen van de persoonlijkheid gereflecteerd worden met betrekking tot de rol van docent. Ook stelt Korthagen als een aanvulling op het ui-model het 'niveau van betrokkenheid' voor. Hiermee wil hij een verbinding maken met zinvragen van docenten. Wie ben ik

in het grotere geheel? Waartoe wil ik leraar zijn? Korthagen kleurt dit niet religieus in, maar wel laat hij het verband zien tussen de beroepsidentiteit en fundamentele opvattingen over dit leven.

Worldview

Een begrip wat een stap verder gaat dan dit niveau van betrokkenheid is 'worldview'. Een worldview kunnen we beschrijven als een fundamenteel kompas voor het hart waar iemand waarde aan hecht. Mensen drukken dat uit in verhalen of in een set van veronderstellingen. Elk mens heeft aannames – deze kunnen waar of onwaar, bewust of onbewust, consistent of inconsistent zijn – over de realiteit. Dit is het fundament waar vanuit een mens leeft. Ook docenten geven vorm aan hun beroep vanuit hun worldview. Om de beroepsidentiteit te vormen is de bewustwording van de eigen worldview waardevol. Docenten zijn zich dan niet alleen bewust van hun eigen duurzame overtuigingen, reflectiepatronen en bijbehorend zelfbeeld met betrekking tot het beroep als docent, maar ook met hun eigen innerlijke motivatie. Waartoe wil ik docent zijn? Wat is het fundament waar ik vanuit leef?

Voorbereiding op het christelijk voortgezet onderwijs

Voor docenten in opleiding is het van belang om onderdelen van de generieke kennisbasis zoals levensbeschouwing, levensbeschouwelijkheid, religie, zingeving, ethiek, identiteitsontwikkeling en zelfbeeld vanuit christelijk perspectief te kennen. Hiervoor dient een addendum op de generieke kennisbasis ontwikkeld te worden die de bestaande eisen verbindt met een christelijk perspectief op de worldview. Verder hebben we punten meegenomen uit het boek 'Levenslessen' van de Duitse Benedictijn A. Grün en anderen. Hij geeft punten aan die onduidelijk zijn of totaal niet terugkomen in de generieke kennisbasis en waar wij van concluderen dat ze onderdeel dienen te zijn van een docent die werkt op een christelijke school voor voortgezet onderwijs. We noemen de punten hier samengevat op:

- De transcendente dimensie van het leven betrekken bij professie van docent.
- Leerlingen betrekken in de dankbare dimensie van het leven.
- Leerlingen leren om te gaan met stilte, bezinning, en naar binnen keren.
- Het kunnen uitvoeren van vaste rituelen zoals dagopeningen en vieringen.

Aandacht aan vorming van beroepsidentiteit

Bij de vakken ethiek, SLB en intervisie is de vorming van de beroepsidentiteit het meest duidelijk terug te zien. Studenten denken ook na over wie zij zijn in het grotere geheel, al moet hierbij meestal een direct verband zijn met beroepsvragen. Lerarenopleidingen benoemen dat het nadenken over worldview voor elk mens goed is om te doen, maar zij hebben geen behoefte hier in het curriculum meer aandacht aan te geven dan dat nu wordt gedaan. Wanneer studenten kiezen om in een minor het vak levensbeschouwing te volgen komt de worldview voor een groter deel aan de orde, al blijkt dat de reflectie op de persoonlijke worldview niet expliciet aan de orde komt. De bewustwording van een worldview wordt dus niet volledig behandeld in de lerarenopleidingen ten behoeve van de vorming van de beroepsidentiteit.

Aandacht aan voorbereiding op christelijke voortgezet onderwijs

Lerarenopleidingen besteden aandacht aan de vorming van een beroepsidentiteit, maar betrekken de bewustwording van de worldview van studenten te weinig bij deze vorming. Dit geldt des te meer

voor aandacht voor een christelijke invulling van de worldview. Tijdens het vak ‘studieloopbaanbegeleiding’, intervisiemomenten en de stageperiode kunnen studenten hun eigen inbreng leveren, wat ook een christelijk perspectief kan zijn. Ook is er aandacht voor ethiek. Hoewel deze onderdelen aanwezig zijn concluderen wij dat docenten voor het werken op christelijk onderwijs meer voorbereiding nodig hebben. Wij trekken deze conclusie vanwege het gat dat we zien tussen de benodigdheden voor christelijk voortgezet onderwijs (vanuit de literatuur) en datgene wat lerarenopleidingen aanbieden. De lerarenopleidingen zien voor het grootste deel niet genoeg vraag vanuit het werkveld en bij studenten om aan deze voorbereiding bij te dragen. Wanneer er vanuit onderzoek blijkt dat aan deze voorbereiding wel behoefte is, dan staan de meeste lerarenopleidingen open om de mogelijkheden in gesprek te gaan.

Conclusie

De beroepsidentiteit van een docent die gaat werken op een christelijke school voor voortgezet onderwijs bestaat uit een combinatie van onderdelen die we hierboven beschreven hebben. Zelfreflectie op het zelfbeeld, de beroepsrol als leraar en de persoonlijke worldview vormen het fundament. Deze genoemde elementen dienen minimaal te voldoen aan de eisen van de generieke kennisbasis. De docent in opleidingen moet weten hoe hij een bijdrage kan leveren aan de christelijke identiteit van de school en een koppeling kunnen maken tussen zijn vakgebied en de christelijke worldview. Ook dienen toekomstige docenten bewust ervaring op te doen met het werken op een christelijke school door het vormgeven van rituelen en oefenen met klassengesprekken waarbij christelijk geloof ter sprake komt. De manier hoe lerarenopleidingen op dit moment invulling geven aan de beroepsidentiteit voor het werken op een christelijke school voor voortgezet onderwijs zien wij als te beperkt, aangezien het typische van christelijk onderwijs niet aan de orde komt. Wel is er voldoende aandacht voor de algemene beroepsidentiteit, maar een aankomende docent wordt op die manier niet concreet genoeg voorbereid voor het bijdragen aan de christelijke identiteit van de school. Het leveren van een bijdrage gebeurt zowel binnen de lessen en vakinhoud als buiten de lessen. Op beide onderdelen kan concretere voorbereiding komen.

Aanbevelingen onderzoek

Ons onderzoek heeft de volgende aanbevelingen richting BCCO:

- Contact opnemen met verschillende personen waarmee we in gesprek zijn gegaan tijdens ons praktijkonderzoek, die al bruikbare onderdelen ontworpen hebben ter voorbereiding van een christelijke voortgezet onderwijs. Daarnaast raden we aan om contact op te nemen met lerarenopleidingen wanneer er genoeg vraag blijkt vanuit het voortgezet onderwijs om studenten beter voor te bereiden op christelijk voortgezet onderwijs.
- Scholing bieden aan stagebegeleiders op het christelijk voortgezet onderwijs om – naast de gewone lerarencompetenties – op specifieke elementen begeleiding te bieden met betrekking tot de christelijke identiteit.
- Wij raden de BCCO aan helder te formuleren en op papier te zetten wat haar rol is ten aanzien van de voorbereiding voor christelijk voortgezet onderwijs, wanneer de resultaten van de drie onderzoekslijnen bekend zijn.
- Ten slotte hebben wij een mogelijke invulling van een module gemaakt die gebruikt kan worden bij het opzetten van DCVO, wanneer BCCO met dit idee wil doorgaan. Wij raden een

module van 7,5 ECTS voor waar zowel docenten in opleiding als reeds werkende docenten aan kunnen deelnemen.

Ede, Jisca Hokke & Sjoerd Peters, augustus 2013